

موضوع:

علوم قرآن: ۱۲۳ (قرآن: ۲۲۶)
گروه مخاطب:
- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۱۶۵۳

مسئله انتشار (چاپ اول و بار چاپ): ۳۲۴۱

کتابهای مرکز فرهنگ و معارف قرآن/۸۴

غراسانی، علی، ۱۳۴۳ -

آخرت سرای پایدار / علی غراسانی؛ تهیه مرکز فرهنگ و معارف قرآن. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۷.

[۱۰۸] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۱۶۵۳. کتابهای مرکز فرهنگ و معارف قرآن: ۸۴) (علوم قرآن: ۱۲۳، قرآن: ۲۲۶)

۱۵۰۰۰ ریال: ۸ - 602 - 548 - 964 - ISBN 978

فهرست نویسی براساس اطلاعات کتب.

All Khorasani, The Hereafter, the Everlasting House

ص. ع. به انگلیسی:

کتابخانه: ص. [۱۰۱] - ۱۰۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. محاد - جنبه های قرآنی. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مرکز فرهنگ و معارف قرآن.

ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان.

۲۹۷/۱۵۹

ع ۲ م ۵۷ / ۱۰۶ BP

۱۳۸۷

آخرت سزای پایدار

علی خراسانی

تهیه: مرکز فرهنگ و معارف قرآن

بیت

۱۳۸۷

بوستان کتب

آخرت سرای پایدار

- نویسنده: علی خراسانی • تهیه: مرکز فرهنگ و معارف قرآن
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب • نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۷
- شمارگان: ۲۰۰۰ • بها: ۱۵۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

فصلنامه پژوهش

- ✓ دفتر مرکزی: قم، خ شهید (اصفهان)، صوب ۹۱۷، تلفن: ۷۷۴۲۱۵۵-۷، نمابر: ۷۷۲۲۱۵۴، تلفن پخش: ۷۷۴۴۴۲۶
- ✓ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهید (هر شه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)
- ✓ فروشگاه شماره ۲: تهران، خ فلسطین جنوبی، دست چپ کوچه دوم (پشن)، تلفن: ۶۶۴۶۰۷۳۵
- ✓ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲
- ✓ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۲۷۰
- ✓ فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲
- ✓ پخش پکتا (پخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ حافظ، نرسیده به چهارراه کالج، پیش کوچه پامشاد، تلفن: ۸۸۹۲۰۳۰۳
- ✓ نمایندگی‌های فروش کتاب مؤسسه در داخل و خارج کشور (همیشه برگه نظرخواهی آثار انتهایی کتاب)

پست الکترونیک: E-mail: info@bustaneketab.com

دریافت پیام کوتاه (SMS): ۱۰۰۰۲۱۵۵

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت:

<http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • سرپرستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: حیدر کریمی • چکیده عربی: سهیل خانانی • چکیده انگلیسی: مریم خانانی • لایا: مصطفی محفوطی • اصلاحات حروف نگاری: زرکان فرمانی • صفحه‌آرا: حسین محمدی • نمونه خوانی: شکر الله آقازاد • کنترل نمونه خوانی: مجید جواد مصطفوی • بازخوانی نهایی متن: بیژن سهرابی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سید رضا موسوی منش • طراح جلد: مسعود تجاباتی • مدبر تولید: عبدالهادی اشرفی • آماده‌سازی: سیدرضا محمدی • مشاورات چاپ: علی علیزاده و سایر همکاران • امور چاپ: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.
- رئیس مؤسسه
- سید محمد کاظم شمس

۱۶	ب. اصول
۱۷	۱. اصول
۱۸	۲. اصول
۱۹	۳. اصول
۲۰	۴. اصول
۲۱	۵. اصول
۲۲	۶. اصول
۲۳	۷. اصول
۲۴	۸. اصول
۲۵	۹. اصول
۲۶	۱۰. اصول
۲۷	۱۱. اصول
۲۸	۱۲. اصول
۲۹	۱۳. اصول
۳۰	۱۴. اصول
۳۱	۱۵. اصول
۳۲	۱۶. اصول
۳۳	۱۷. اصول
۳۴	۱۸. اصول
۳۵	۱۹. اصول
۳۶	۲۰. اصول
۳۷	۲۱. اصول
۳۸	۲۲. اصول
۳۹	۲۳. اصول
۴۰	۲۴. اصول
۴۱	۲۵. اصول
۴۲	۲۶. اصول
۴۳	۲۷. اصول
۴۴	۲۸. اصول
۴۵	۲۹. اصول
۴۶	۳۰. اصول
۴۷	۳۱. اصول
۴۸	۳۲. اصول
۴۹	۳۳. اصول
۵۰	۳۴. اصول
۵۱	۳۵. اصول
۵۲	۳۶. اصول
۵۳	۳۷. اصول
۵۴	۳۸. اصول
۵۵	۳۹. اصول
۵۶	۴۰. اصول
۵۷	۴۱. اصول
۵۸	۴۲. اصول
۵۹	۴۳. اصول
۶۰	۴۴. اصول
۶۱	۴۵. اصول
۶۲	۴۶. اصول
۶۳	۴۷. اصول
۶۴	۴۸. اصول
۶۵	۴۹. اصول
۶۶	۵۰. اصول
۶۷	۵۱. اصول
۶۸	۵۲. اصول
۶۹	۵۳. اصول
۷۰	۵۴. اصول
۷۱	۵۵. اصول
۷۲	۵۶. اصول
۷۳	۵۷. اصول
۷۴	۵۸. اصول
۷۵	۵۹. اصول
۷۶	۶۰. اصول
۷۷	۶۱. اصول
۷۸	۶۲. اصول
۷۹	۶۳. اصول
۸۰	۶۴. اصول
۸۱	۶۵. اصول
۸۲	۶۶. اصول
۸۳	۶۷. اصول
۸۴	۶۸. اصول
۸۵	۶۹. اصول
۸۶	۷۰. اصول
۸۷	۷۱. اصول
۸۸	۷۲. اصول
۸۹	۷۳. اصول
۹۰	۷۴. اصول
۹۱	۷۵. اصول
۹۲	۷۶. اصول
۹۳	۷۷. اصول
۹۴	۷۸. اصول
۹۵	۷۹. اصول
۹۶	۸۰. اصول
۹۷	۸۱. اصول
۹۸	۸۲. اصول
۹۹	۸۳. اصول
۱۰۰	۸۴. اصول

فهرست مطالب

۱۶	پیشگفتار
۱۷	مقدمه
۱۸	ایمان به آخرت در میان ملت‌ها
۱۹	ایمان به آخرت در اسلام
۲۰	منشأ ایمان به آخرت
۲۱	۱. وحی
۲۲	۲. فطرت
۲۳	۳. عقل
۲۴	الف) حکمت الهی
۲۵	ب) عدل الهی
۲۶	شباهت‌ها و تفاوت‌های دنیا و آخرت
۲۷	الف) شباهت‌ها
۲۸	ب) تفاوت‌ها
۲۹	رابطه دنیا و آخرت
۳۰	جمع یا تضاد دنیا و آخرت

- ۷۷..... آثار ایمان به آخرت
- ۷۷..... ۱. آرامش
- ۷۹..... ۲. حق پذیری
- ۸۱..... ۳. انجام دادن تکالیف فردی و اجتماعی
- ۸۵..... ۴. فرجامی نیکو
- ۸۷..... توشه آخرت
- ۸۷..... ۱. ایمان
- ۹۰..... ۲ و ۳. تقوا و فروتنی
- ۹۱..... ۴. عمل صالح
- ۹۴..... منازل و مراحل آخرت
- ۱۰۱..... کتابنامه

پیش‌گفتار

فراهم‌آوریِ دائرة المعارف قرآن کریم، با حدود سه هزار مقاله، به زبانی علمی و نو، فرصتی است مبارک که پس از قرن‌ها، دوستداران قرآن را دست‌داده است. دریغ بود که این فرصت بگذرد و بهره‌ای درخور از آن نصیب نشود. هرچند نفسِ فراهم‌سازی این دائرة المعارف، خود، نعمت و بهره‌ای بزرگ است، بیاید پذیرفت که تلاش گستردهٔ بانیان این حرکت نمی‌تواند صرفاً در قالب مقاله‌های دائرة المعارف بروز و ظهور یابد. چه بسیار رنج‌ها که برده می‌شود تا موضوعی منقح و تمیز شود؛ پرونده‌ای علمی سامان یابد، دست‌نوشته‌هایی فراهم آید و سرانجام مقاله‌ای مختصر و مفید پدیدار شود؛ اما مقاله‌ای که حاصل نهایی آن همه تلاش است، نمی‌تواند بازتابانندهٔ همهٔ دریافت‌های قرآنی در آن موضوع باشد. بسیار مطالب و دریافت‌ها می‌ماند که بحجم محدود و نیز نحوهٔ خاص نگارش مقاله دائرة المعارفی، اقتضای طرح آنها را ندارد.

چنین است که مقدر و مقرر شد تا در کنار آن کار عظیم، طرحی دیگر نیز در افق طرح «فراهم‌سازی تک‌نگاشت‌های قرآنی» تک‌نگاشت قرآنی، رساله‌ای است مفصل‌تر از مقاله دائرة المعارفی در موضوع مربوط که حاصل تأملات و پژوهش‌های نویسنده، هیئت علمی، فراهم‌آورندگان پرونده علمی و دیگر کوشندگان آن مقاله را در گستره‌ای وسیع‌تر باز می‌تاباند و چون به فنون خاص

دائرة المعارف نگاری محدود و مقید نیست، با مجال بی‌محدودتر، وجوه آن موضوع را می‌شکافد.

گمان نمی‌رود که ضرورت نگارش این تک نگاشت‌ها بر اهل تحقیق پوشیده باشد، به ویژه آن‌که چنین کاری - اگر نگوییم بی‌سابقه است - کم سابقه و آثار آن، بسیار گسترده و دیرپاست.

جز از باب پژوهش و نگارش، عموم دانش پژوهان در حشد مطالعات پایه اسلامی نیز می‌توانند از این تک نگاشت‌ها بهره گیرند و به جای مراجعه به چندین مأخذ دست‌چندم، به حاصل کاوش در منابع دست‌اول و متقن روی آورند. بدین طرح نگارش تک نگاشت‌های قرآنی، از این منظر و با این رویکرد، گامی است مبارک که امید می‌رود در کنار تدوین دائرة المعارف به مقصد نائل آید. شایان ذکر است که لزوماً نام مدخل‌های دائرة المعارف بر تک نگاشت‌ها نهاده نمی‌شود. سلاست و روانی قلم، علمی بودن مطالب، استناد و اتکای علمی و دیگر ویژگی‌هایی که به اتقان محتوایی یا زیبایی اثر باز می‌گردد، در تک نگاشت نیز، همانند مقاله مراعات می‌شود؛ لیکن به شرحی که گذشت، نویسنده در تفصیل مطالب و بهره‌وری از منابع، دستی گشوده‌تر خواهد داشت، از این روی می‌توان ادعا کرد که حتی بهره‌گیران از دائرة المعارف، هرگز از این تک نگاشت‌ها بی‌نیاز نخواهند بود، به ویژه آن‌که در این مجموعه به مأخذ تازه و معاصر بیشتر عنایت می‌شود و برخی از مطالب، نوظهور در قلمرو موضوع قرآنی مورد بحث نیز مد نظر خواهند بود.

امید است ره‌سپاری در این قلمرو، هم‌گام با پدیدسازی افقی نو در تحقیقات قرآنی، زمینه‌ساز حرکت‌های بالنده‌تر و بهره‌جویی‌های بیشتر علمی و عملی از این چشمه‌سار مبارک باشد؛ بمبّه و کرمه...

این دفتر، تک نگاشتِ مقاله «آخرت» اثر فاضل گرامی جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای علی خراسانی است. بر خود لازم می‌دانیم که زحمات مؤلف محترم را ارج نهاده، از یکایک دانشورانی که در فراهم آوردن این اثر کوشیده‌اند، قدردانی کنیم.

یوسفی مقدم

سرپرست مرکز فرهنگ و معارف قرآن

[illegible]

وَقَدْ خَفِيَ

نایب سردار و رئیس هیئت مدیره

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

Dr. David L. ...

من آخِرَت به معنای جهان واپسین و عالم بعد از دنیا است. واژه «آخِرَت» برگرفته از ریشه «آ-خ-ر» و مؤنث «آخِر» به معنای پایان و در برابر اَوَّل است. شمع رفته بر قرآن کریم زندگی انسان را به دو بخش پایان پذیر و جاودان تقسیم و از اَوَّلی به «الدُّنْیَا» و «الأوَّلی» و از دومی به «الآخِرَةُ» و «اليوم الآخر» تعبیر کرده است. واژه «آخِرَت» به معنای عالم بعد از دنیا. ۱۱۳ بار در قرآن ذکر شده است. ۱. نه بار صفت یا مضاف الیه «دار»، مانند: ﴿وَأَنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ كَسَىٰ الْحَيَوَانَ﴾^۱ و «وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ»^۲ یک مورد صفت «النَّشَاؤُ» ﴿يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ﴾^۳ پنج بار در برابر «الأوَّلی» مانند: ﴿قُلِ اللَّهُ الْآخِرَةُ وَالْأَوَّلی﴾^۴ ۴۸ مورد در برابر «الدُّنْیَا» مانند: ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً﴾^۵ و ۲۶ بار صفت «یوم» مانند: ﴿هَٰذَا يَوْمُ الْآخِرِ﴾^۶ در مواردی نیز واژه «آخِرَت» به تنهایی به کار رفته است، مانند: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾^۷ لفظ

وہی ہے جو کہ ہم نے پہلے ہی میں دیکھا ہے۔

١. ركن المعجم المفهرس، وأخوه
٢. حكيوت، أم ٤٦

۳. یوسف، آیه ۱۰۹: «وَلَمَّا دَخَلَ أَهْلُ الْعِيسَى الْمَدِينَةَ جَاءَهُمْ يَسُوعُ ابْنُ مَرْيَمَ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا...»

۴. همان، آیه ۲۰.

٥. نعيم، آله ٢٥.

٦. يقرء، أ ب ٢٠١.

۷. همان، آیه ۸

٨. همان: آیه ٨٦

1. Identify the main idea of the passage.

... ..

7-1-1947

• • • • •

«آخرت» در این گونه موارد، از آن جهت مؤنث آمده که یکی از واژه‌های الدار. الکُزَّة^۱، النِّشَاء^۲ یا الحِیاء^۳ موصوف مقدر آن است و چون موصوف مؤنث بوده، صفت به تبع آن مؤنث استعمال می‌گردد.

آیات فراوانی از قرآن، در مورد عالم آخرت به بحث پرداخته است؛ به طوری که گفته شده، حدود دوهزار آیه در قرآن به نحوی بر آن جهان دلالت دارد.^۴

هذه مباحث گوناگون موضوع آخرت را در قرآن کریم، از واژه‌های فراوانی مانند: یَرْزُق، بَعث، حَشَر، نُشِر، لَمْرَاط، قِیَامَت، مِیزَان، یَوْمُ الدِّین، یَوْمُ الْقِرْقَار، یَوْمُ الْحَسْرَةِ، یَوْمُ الْحَسَاب، و ده‌ها واژه دیگر می‌توان استفاده کرد؛ زیرا هر یک از این واژگان به یکی از مراحل جهان آخرت، یا به خصوصیتی از آن جهان اشاره دارد؛ مثلاً بنا توجه به این که در واژه «آخرت» تقابل با جهان نخستین (دنیا) نهفته است؛ چنان که در قرآن نیز در موارد متعدده دنیا و آخرت در کنار هم قرار گرفته است؛ مثلاً: «مَنْ حَسِبَ أَنَّ يَوْمَهُ يَكُونُ كَالْأَوَّلِ» (کسی که بپندارد روز قیامت او همچون روز اول است) در موضوع آخرت؛ به مسائل کلی مربوط به آن جهان پرداخته شود؛ از آن جا که این گونه بحث‌ها در قرآن بیشتر با دو واژه «آخرت» و «یَوْمُ الْآخِر» بیان شده؛ پوشیده ایم از واژه‌های دیگر نیز در عنوان تفاوت‌های دنیا و آخرت - که به تبیین حقیقت آخرت می‌پردازد - و منازل و مراحل آخرت - که در آن اشاره‌ای به جزئیات استفاده از آیات مشتمل بر واژه‌های دیگر نیست - کمتر استفاده شود؛ و بیشتر به آیه‌ای پرداخته شود که دربردارنده یکی از دو واژه مزبور باشند. بنابراین به مبحث «قیامت» و حوادث دهشتناک آن - که با فروپاشی این جهان مقارن است - هم چنین موضوع «معاد» و استدلال‌های عقلی و نقلی در اثبات آخرت و نیز پاسخ به

۱. مجمع البیان، ج ۱، ص ۱۲۳.

۲. تفسیر صدر المتألهین، ج ۱، ص ۳۰۳.

۳. التفسیر الکبیر، ج ۲۸، ص ۳۰۳.

۴. معارف قرآن، ص ۴۸۲.

۵. معارف قرآن، ص ۴۸۲.

شبهات درباره آن جهان، به تفصیل پرداخته نمی‌شود.

برخی، از تعبیر قرآن درباره جهان دیگر، به «الیوم الآخر» و «آخرت»، استفاده کرده‌اند که حیات انسان بلکه دوره جهان، در مجموع دو دوره تقسیم می‌شود و هر دوره را به عنوان یک روز باید شناخت؛ یکی، روز و دوره‌ای که اول است و پایان می‌پذیرد (دنیا) و دیگر، روز و دوره‌ای که آخر است و پایان نمی‌پذیرد (آخرت)؛ هم‌چنان‌که در برخی آیات از زندگی دنیوی به «اولی» و از حیات اخروی به «آخرت» تعبیر شده است.^۱

علی خراسانی

